

PROIECTAREA COMUNICATIVĂ, FACTOR CHEIE AL SUSTENABILITĂȚII ARHITECTURII SOCIALE / *COMMUNICATIVE PLANNING, THE KEY OF SUSTAINABILITY IN SOCIAL ARCHITECTURE*

Lorin Constantin NICULAE

Dr. arh. / *PhD Arch.*

lorin_c_niculae@yahoo.com

Traducere / *Translation:* Anca Ioana Crețu, Yasmin Asan, Ana Ivan

Rezumat

Articolul analizează poziția arhitectului în sfera publică prin prisma necesității comunicării proiectului de arhitectură socială către utilizatori. În paradigma arhitecturii sociale participative, ansamblul deciziilor privitoare la proiect, adică procesul structurat care implică mai multe acorduri succesive între arhitect și comunitatea pentru care proiectează, obținute prin deliberări, poartă numele de proiectare comunicativă. În absența acesteia, arhitectul proiectant este izolat, lipsit de feedback real și constructiv din partea potențialilor utilizatori, iar obiectul de arhitectură rezultat este lipsit de întemeiere. Obiecte de arhitectură socială, realizată cu rigurozitate în baza unor statistici și studii asupra utilizatorilor, având pretenția exhaustivității, dar lipsite de contactul direct cu aceștia încă din faza de proiectare, au sfârșit prin a fi demolate, întrucât funcționarea lor s-a dovedit a fi falimentară, defectuoasă și nedemocratică. Conceptul proiectării comunicative, introdus de către arhitectul american profesor John Forester, mută metoda de proiectare din câmpul instrumentalizării, din zona furnizării de informații și tehnici obiective pentru ca o autoritate să facă uz de aceasta, în zona negocierii legitimității; altfel spus, din zona eficienței în zona eticii, echității și sustenabilității.

Cuvinte cheie: participare, proiectare comunicativă, arhitectura socială, advocacy

Abstract

The article analyzes the architect's position in the public sphere in terms of communicating the social architecture project to the users. In the paradigm of participatory social architecture, all decisions regarding the project, meaning the structured process which involves many successive agreements between the architect and the community that he designs for, obtained by means of deliberations are called communicative planning. If this is missing, the architect is isolated, he doesn't have a real and constructive feedback from the potential users, and the resulting architectural object lacks foundation. Social architectural objects, based rigorously on statistics and studies on users, claiming to be exhaustive, but lacking the direct contact with the users even from the design phase, ended up demolished, because their functioning proved to be bankrupt, deficient and undemocratic. The concept of communicative planning, introduced by the American architect and professor John Forester, moves the design method from the field of instrumentalization, from the field of generating information and objective techniques so an authority can make use of it, to the field of negotiating the legitimacy; in other words, from the field of efficiency to the field of ethics, equity and sustainability.

Keywords: participation, communicative planning, social architecture, advocacy

Articolul analizează poziția arhitectului în sfera publică prin prisma necesității comunicării proiectului de arhitectură socială către utilizatori. În paradigma arhitecturii sociale participative, ansamblul deciziilor privitoare la proiect, adică procesul structurat care implică mai multe acorduri succesive între arhitect și comunitatea pentru care proiectează, obținute prin deliberări, poartă numele de proiectare comunicativă. În absența acesteia, arhitectul proiectant este izolat, lipsit de feedback real și constructiv din partea potențialilor utilizatori, iar obiectul de arhitectură rezultat este lipsit de întemeiere. Obiecte de arhitectură socială, realizată cu rigurozitate în baza unor statistici și studii asupra utilizatorilor, având pretenția exhaustivității, dar lipsite de contactul direct cu aceștia încă din faza de proiectare, au sfârșit prin a fi demolate, întrucât funcționarea lor s-a dovedit a fi falimentară, defectuoasă și nedemocratică. Conceptul proiectării comunicative, introdus de către arhitectul american profesor John Forester, mută metoda de proiectare din câmpul instrumentalizării, din zona furnizării de informații și tehnici obiective pentru ca o autoritate să facă uz de aceasta, în zona negocierii legitimității; altfel spus, din zona eficienței în zona eticii, echității și sustenabilității.

Participarea cetățenească a devenit un loc comun al ultimilor ani, în special din cauza transferării modelului la nivel de directivă europeană. Toate deciziile administrative sunt gurate de participarea reprezentanților societății civile și, în aparență, democrația funcționează la nivel instituțional, central sau local, mai ales sub forma audierilor publice. Însă Paul Davidoff sugera încă din 1965 nevoia ca, pentru o participare cetățenească reală în cadrul proceselor de planificare urbană, acestea să fie susținute printr-un limbaj accesibil și inteligibil, și nu folosind limbajul codificat al practicii de arhitectură.

Cea mai bună reprezentare a nivelului de participare

The aim of this article is to analyze the position of the architect in the public sphere through the need to communicate the social architectural design to the users. In the paradigm of participatory social architecture, all decisions regarding the project, which means the structured process involving several successive agreements between the architect and the community that he designs for, obtained through deliberations, it is called communicative design. In its absence, the architect designer is isolated, devoid of real and constructive feedback from potential users and the resulting architectural object lacks substance. Social architecture buildings, made strictly on the basis of statistics and studies on users, with the claim of completeness, but without direct contact with them since the design phase, ended up being demolished, since their operation proved to be bankrupt, faulty and undemocratic. The communicative design concept, introduced by the American architect Professor John Forester, moves the design method from the instrumentalization field of the information supply and objective techniques for the authority use, in the field of the negotiation of legitimacy; in other words, from the efficiency area to the ethics, equity and sustainability area.

Citizen participation has become a commonplace of recent years, especially because of the model transfer at European directive level. All administrative decisions are endorsed by the participation of civil society representatives and democracy apparently works at the institutional level, either central or local, mostly in the form of public hearings. But even since 1965, Paul Davidoff suggested that, for a real citizen participation in urban planning processes, these should be supported by an accessible and understandable language, not by using coded language of architectural practice.

The best representation of the citizen participation level is given by the model of "Participation Stairway", stated first by Sherry Arnstein in 1969 (216-224). Bot-

cetățenească este dat de modelul „Scării participării”, enunțat pentru prima oară de Sherry Arnstein în 1969 (216-224). De jos în sus, aceasta poate „urca” de la non-participare la puterea delegată către cetățean, trecând prin manipulare, terapie, informare, consultare, împăcare, parteneriat, putere delegată, control cetățenesc.¹ Odată cu apariția și conturarea teoretică a discursului participativ, începând cu anii 1960, acesta a început să migreze din sfera publică a organizațiilor nonguvernamentale spre cea a autorităților publice, devenind prezent discursul oficial al acestora, uneori fundamentat, alteori doar pentru a masca decizia nedemocratică.

Granița dintre două trepte succesive pe scara participării este una vagă; realizarea unei participări reale depinde într-o măsură foarte mare de intenția și priceperea arhitectului social care implementează proiectul. Uneori, vizând un anumit rezultat pe care îl consideră bun pentru comunitate, acesta poate reduce nivelul real al participării spre tokenism. Consultă comunitatea, creează aparența integrării feedback-ului dar, în realitate, își transpune în operă propriile idei, prestabilite.

O particularitate a participării publice este umbrela conceptuală largă pe care o desface deasupra conceptului în sine. Câtă vreme aderăm la democrație și dorim ca practica de arhitectură să fie democratică, atunci vom consulta grupurile vulnerabile pentru care proiectăm. Dar cum? Cine participă la consultări? Ce formă poate îmbrăca participarea? Exprimarea opiniilor este participare? Care este gradul de implicare al comunității care dă seama de o participare reală? Cât control poate fi transferat comunității? Transparența proceselor este, în sine, o garanție a participării, în condițiile codificării limbajului arhitecturii? Lista de

¹ Tokenism este un termen care nu are încă un echivalent românesc. În contextul dat, el se referă la mimarea participării, la menținerea acesteia la un nivel pur formal și neangajat. (n.a.)

tom up, it can “climb” from non-participation to the power delegated to citizen, passing through the steps of manipulation, therapy, informing, consultation, reconciliation, partnership, delegated power, citizen control. Since 1960's, along with the emergence and the theoretical definition of the participatory discourse, the concept started to migrate from the public sphere of non-governmental organizations to the public authorities' area, now becoming their official discourse, sometimes substantial, sometimes just to mask the undemocratic decisions.

There is a vague boundary between two successive steps on participation stairway; achieving genuine participation depends to a great extent on the intention and ability of the social architect implementing the project. Sometimes, targeting specific results that he considers appropriate for the community, he can reduce the actual level of participation to tokenism. He consults community, creating the appearance of feedback integration, but actually he implements his own ideas, pre-established ideas.

A feature of public participation is the broad conceptual umbrella, unfold over the concept itself. As long as we adhere to democracy and wish a democratic practice of architecture, then we have to consult that vulnerable groups we design for. But how? Who takes part in the consultations? What form can participation take? Does expression of opinion mean participation? What is the involvement of the community which achieves real participation? How much control can be transferred to the community? In terms of coding architectural language, is it transparency of process itself a guarantee of participation? The list of questions may go on and the amount of possible responses realizes the difficulty of performing the processes and assessing the outcome of participation.

This phenomenon was observed by Kenneth Frampton, who makes one of the most articulated criticism to the

întrebări poate continua, iar suma de răspunsuri posibile dă seama de dificultatea desfășurării proceselor și de greutatea unei evaluări a rezultatului participării. Fenomenul a fost observat de Kenneth Frampton, care formulează una dintre cele mai articulate critici aduse arhitecturii sociale participative; criticul îi refuză acesteia statutul de disciplină, de vreme ce participarea cetățenească este greu de definit, imposibil de cuantificat cu precizie, iar metodele utilizate sunt, în cel mai bun caz, vagi. Într-adevăr, arhitectura socială participativă, deși a produs exemple de o mare calitate estetică (vezi SAAL, Giancarlo De Carlo), nu a produs un ansamblu de metode ale participării similare pentalogului modernist, de exemplu, ci multe exemple de participare reușită care, derivate fiecare dintr-un caz particular, au utilizat metode conjuncturale, adaptate fiecărei situații în parte. Acest particularism al arhitecturii sociale participative derivă din aplicarea acesteia la fiecare câmp situațional, la caracteristicile grupului, la natura fondului construit existent, situația economică și politică a țării, existența sau nu a unor autorități publice preocupate de locuire, existența unor surse de finanțare etc. Așa cum spunea Habraken, nu trebuie căutată o soluție universală la o sumedenie de situații particulare, ci se impune rezolvarea fiecărei situații în parte.

Cu toate acestea, rezolvarea fiecărei situații în parte, fără a avea un ghid metodologic, poate fi privită ca o loterie în care intervențiile reușite sunt rodul charismei arhitectului, implicării acestuia, ingeniozității sale și capacității de comunicare, mai degrabă decât disciplinei aplicate în sine. De exemplu, în cazul ansamblului rezidențial Mexicali, ce s-ar fi întâmplat dacă arhitectul Christopher Alexander nu s-ar fi mutat pe șantier, în deșert, pentru a putea structura comunitatea zi de zi și pentru a putea organiza, zi de zi, procesul participativ? Cum s-ar fi realizat participarea în cazul Adelaide Road, Camden, Londra, dacă arhi-

participatory social architecture; the critic refuses its disciplinary status, as long as citizen participation is difficult to define, impossible to be accurately quantified, and the methods used are, at best, vague. Although participatory social architecture produced examples of great aesthetic quality (see SAAL, Giancarlo De Carlo), it has not produced indeed a set of methods of participation similar to the modernist pentalog, for example, but many examples of successful participation, each one derived from a particular case; circumstantial methods have been adapted to each situation. This characteristic of participatory social architecture derived from its application in each particular situation, to any characteristics of the group, related to the nature of the existing buildings, to the economic and political situation of the country, whether the public authorities are concerned with housing or not, availability of funding sources etc... As said Habraken, should not be sought a universal solution to a lot of particular cases, but each situation ought to be resolved particularly.

However, solving each situation without having a methodological guide can be regarded as a lottery in which successful interventions are the result of architect's charisma, his involvement, his ingenuity and ability to communicate, rather than imposed discipline itself. For example, in the residential assembly Mexicali, what would have happened if the architect Christopher Alexander would not be moved on site in the desert, in order to daily structure the community and arrange the participatory process? How would participation be achieved if, at Adelaide Road, Camden, London, architect Nabeel Hamdi had not have the idea of drawing up the guide for non-architects called "Plan it yourself!"?

If a project depends to such a large extent on the architect's decision in site, on his skills, it means that a result of the intervention cannot be truly predicted. Consequently, such a project can only be financed if it could demonstrate that the desired outcome would be

tectul Nabeel Hamdi nu ar fi avut ideea întocmirii ghidului pentru nearhitecți *Proiectează-ți singur?*

Dacă un proiect depinde într-o măsură atât de mare de decizia luată de arhitect la fața locului, de abilitățile lui, înseamnă că un rezultat al intervenției nu poate fi realmente anticipat. Consecutiv, un astfel de proiect nu poate fi finanțat decât în măsura în care poate demonstra că rezultatul anticipat va fi pus în operă, iar acesta va fi rodul unei participări reale și nu uneia false, în care arhitectul convinge comunitatea de justetea propunerilor sale, în loc să integreze în proiect rodul dialogului cu reprezentanții comunității.

Totodată, dacă participarea este cel mai nesigur și greu de justificat lucru în cadrul proiectării participative, atunci cum poate fi creat un model al practicii care să poată fi extins în teritoriu? Din aceste motive, un susținut efort de structurare a venit mai ales din America, acolo unde tradiția democratică este o esență a statului, iar participarea legitimează acțiunea politică. Preocupate de o participare cetățenească reală, instituțiile americane au definit standarde de consultare și metode de participare capabile să susțină orice inițiativă publică, de la referendum până la proiectare comunitară. Hery Sanoff preia definiția mai generală a lui Wulz, potrivit căreia „participarea este un concept general care acoperă forme diferite de decizie de către un număr de grupuri implicate în proces”. (Sanoff; 2000: 9) Este o definiție care, în opinia mea, acoperă numai genul proximal, fără a explica în ce constă diferența specifică dintre „forme diferite de decizie”.

În 1981, Habermas publică *Teoria acțiunii comunicative*, lucrare filosofică de amploare care fundamentează participarea publică, prin aplicarea unei „raționalități comunicative”, văzută ca sumă a proceselor prin care diferite pretenții de validitate sunt aduse la un numitor comun satisfăcător, prin consens (Habermas; 1984: 75) și acționând la nivelul celor trei lumi: subiectivă, obiectivă și socială.

put into practice, and this will be the result of a genuine participation, not of a false one, where the architect convinces the community of the justice of his proposals instead of integrating the conclusions of the dialogue with community representatives into the project.

However, if participation is the most uncertain and difficult to justify within participatory design, then how can we create a model of practice that can be expanded on the territory? For these reasons, a sustained effort of structuring came mostly from America, where the democratic tradition is the essence of the state, and the participation legitimates the political action. Concerned at the real citizen participation, American institutions have defined consultation standards and participation methods able to support any outreach, from the referendum to the community design.

Hery Sanoff takes over a more general definition of Wulz according to which “participation is a general concept covering different forms of decision by a number of groups involved in the process” (Sanoff, 2000: 9). It is a definition that, in my opinion, covers only the proximate genus, without explaining the specific difference between “different forms of decision”.

In 1981, Habermas publishes “The theory of communicative action”, vast philosophical work that sets public participation, through the application of a “communicative rationality”, seen as the sum of the processes through which different validity claims are brought to a satisfactory common denominator, by consensus (Habermas, 1984: 75) and operating at the level of the three worlds: subjective, objective and social.

Through communicative action, participants define an action plan, in which the actions are approved by consensus. Communicative action is “a type of coordinated interaction through acts of communication and which does not coincide with these” (Habermas; 1987: 101). Thus, communication is the support for action, it does not replace it.

Prin acțiune comunicativă, participanții își definesc un plan de acțiune, în cadrul căruia acțiunile sunt validate prin consens. Acțiunea comunicativă este „un tip de interacțiune coordonată prin acte de comunicare și care nu coincide cu acestea” (Habermas; 1987: 101, trad. a). Astfel, comunicarea se constituie în suport pentru acțiune, nu se substituie acesteia.

Critica raționalității și acțiunii comunicative vine din partea lui Michel Foucault și se bazează pe observația empirică potrivit căreia comunicarea este tributară raporturilor de putere dintre participanți. Susținerea unor pretenții de validitate de pe poziții ierarhice diferite este un non-sens (Foucault; 1987: 114), susține filosoful francez. Într-adevăr, în practica arhitecturii proiectării comunicative, am întâlnit situații în care beneficiarii, fără să înțeleagă argumentele de ordin funcțional pe care le expuneam, se supuneau argumentului autorității. Rezultatul era însușirea rapidă a ideilor mele, fără o participare reală. Această situație poate fi însă evitată printr-o consolidare comunitară eficientă și prin crearea guvernării locale, prin înființarea de grupuri de dezvoltare comunitară care să se constituie în partener de deliberare de pe poziții de egalitate, neierarhice.

O altă critică vine din zona fenomenologiei, care reproșează acțiunii comunicative faptul că pierde din vedere interioritatea individului, caracteristicile necomunicabile ale acestuia (Caciuc; 2007: 220).

Ambele critici pierd însă din vedere o caracteristică esențială a obiectului criticat, și anume latura praxiologică. Dacă este nevoie de schimbare socială, atunci este nevoie de acțiune socială. Or inacțiunea, retragerea post-structuraliștilor în jocurile de limbaj ale lui Lyotard, nu poate genera schimbare socială, la fel cum nici hermeneutica nu o poate face. Atunci când este imperios necesară, acțiunea, chiar și imperfectă, este de preferat inacțiunii.

Dacă eliminăm obligativitatea participării prevăzută

Critique of rationality and communicative action comes from Michel Foucault and is based on the empirical observation according to which communication is influenced by the power relations among the participants. Sustaining the validity of claims from different hierarchical positions is a non-sense (Foucault; 1987: 114), says the French philosopher. Indeed, in the practice of communicative design architecture, I have encountered situations where the beneficiaries, without understanding the functional arguments I put forth, complied with the argument of authority. The result was the rapid appropriation of my ideas, without an actual participation. This situation can be avoided through effective community consolidation and by creating local governance, through the establishment of community development groups which become a partner of deliberation on an equal, non-hierarchic position.

Another critique comes from phenomenology, which criticizes the communicative action in that it loses sight of the individual's interiority, his characteristics that cannot be communicated. (Shas; 2007: 220).

However, both critics overlook a key feature of the criticized subject, namely the praxeological aspect. If social change is needed, then social action is required. Or inaction, the withdrawal of post-structuralists in the language games of Lyotard, cannot generate social change, neither can hermeneutics. When necessary, the action, even imperfect, is preferable to inaction.

If we remove the coercitiveness of the participation provided by the European legislative framework (public participation in Romania is governed only by two laws), it remains to put in balance what we lose and what we gain by using it in the situational framework of the present article, that of an intervention of urban regeneration or the construction of housing for a community in extreme poverty. Not resorting to public participation, we stand from the outset in social architecture, and the method of networking with the beneficiary becomes

de cadrul legislativ european (în România participa-rea publică este reglementată de doar două legi²), rămâne să punem în balanță ce pierdem și ce câștigăm folosind-o în cadrul situațional al prezentului articol, acela al unei intervenții de regenerare urbană sau construire de locuințe pentru o comunitate aflată în sărăcie extremă. Nerecurgând la participare publică, ne situăm de la bun început în arhitectura socială, iar metoda relaționării cu beneficiarul devine *instrumentală și normativă*, așa cum arătam mai devreme. Se pierde contactul cu comunitatea, caracteristicile acesteia făcând obiectul analizelor unui aparat de cercetare străin profesiei. Procesele de proiectare devin opace pentru public, iar decizia arhitecților va fi privită cu anxietate și, eventual, contestată. Ne situăm în paradigma autoritară, arhitectul devenind un executant în subordinea autorității care coordonează procesele. Nu mai poate fi vorba despre democrație consolidată prin arhitectură.

Dimpotrivă, prin participare publică, arhitectura își asumă etica, iar *proiectul devine o rezultată a acțiunii comunicative, scopul lui fiind construirea consensului în jurul unei înțelegeri comune a grupurilor implicate cu privire la schimbarea realității. Aceasta include atât locuirea, cât și sistemul de relații care o generează*. Arhitectul își asumă astfel rolul de moderator, pe lângă acela de expert tehnic, iar acest lucru este necesar prin prisma dinamicii sociale contemporane care determină proiectarea de arhitectură pentru grupurile vulnerabile. Societatea contemporană este multiculturală, făcând obligatorie negocierea pentru realiza-

² Legea nr. 544/2001 privind liberul acces la informațiile de interes public și Legea nr. 52/2003 privind transparența decizională în administrația publică prevăd crearea condițiilor pentru ca societatea civilă să poată participa la deciziile administrației. Reglementarea obligativității participării prin lege este democrație cu forța, amintind de „munca patriotică” și „voluntarii obligați” de dinainte de 1989. Avantajul reciproc pe care participarea îl furnizează ar trebui să fie pilonul principal al introducerii acesteia în sistemul decizional administrativ din România (n.a.)

normative and instrumental, as shown above. The contact with the community is lost and its features are the subject of a research outside the profession. Design processes become opaque to the public and the architects' decision will be viewed with anxiety and possibly challenged. We stand in the authoritarian paradigm; the architect became an executor under the authority that coordinates the processes. It can no longer be about democracy enhanced by architecture.

On the contrary, through public participation, architecture assumes ethics, and the project becomes a resultant of the communicative action, its goal being the construction of consensus around a common understanding of the groups concerned about changing reality. This includes both living and the system of relationships that it generates. The architect assumes the role of a moderator, in addition to that of a technical expert, and this aspect is necessary in the light of contemporary social dynamics that determines the architecture design for the vulnerable groups. Contemporary society is multicultural, making negotiation mandatory in order to realize joint projects. Civil society is active and organized, and the rights of minorities and vulnerable groups are protected by organizations that should be involved in the design process (Sager; 2005: 3).

Thus, in the framework of practicing social architecture, citizen participation represents a sum of communicative actions structured in such a way, through which the beneficiaries' group acquires the ability to become real partners in design and make use of it. The participation fosters community spirit and the feeling of belonging to the citizen.

Participation is a sine-qua-non condition of the ethical action of the architect who designs for vulnerable groups in extreme poverty. It gives legitimacy to design and generates the architectural solution, validated through deliberation. The consensus of the community

rea de proiecte comune. Societatea civilă este activă și organizată, iar drepturile minorităților și ale grupurilor vulnerabile sunt protejate de organizații care trebuie implicate în procesul de proiectare (Sager; 2005: 3). Astfel, *în cadrul practicii arhitecturii sociale, participarea cetățenească reprezintă o sumă de acțiuni comunicative structurate într-o metodă, prin care grupul de beneficiari dobândește capacitatea reală de deveni partener în proiectare și face uz de aceasta. Participarea favorizează spiritul comunitar și sentimentul de apartenență al cetățenilor.*

Participarea este o condiție *sine-qua-non* a acțiunii etice a arhitectului care proiectează pentru grupuri vulnerabile aflate în sărăcie extremă. Ea dă legitimitate proiectării și generează soluția de arhitectură, validată prin deliberare. Consensul colectiv cu privire la realitatea dorită, la binele comun, stabilit prin participare, consolidează libertățile și capacitățile individuale ale beneficiarilor, protejându-le dreptul la locuire, prin validarea permanentă a binelui comun cu binele individual.

Elaborarea temei de proiectare

Elaborarea temei de proiectare reprezintă primul acord între entitățile participante la proiect, de aceea este important ca autoritățile locale, reprezentanții comunității, ONG-urile relevante, investitorii, sponsorii etc. să fie implicați în acest proces. Arhitectul colectează datele importante rezultate în urma analizelor, le validează cu comunitatea, integrează feedback-ul și propune tema de proiectare. Tema de proiectare presupune *recunoașterea intersubiectivă* prealabilă a argumentelor tuturor părților implicate și creează premisele transunerii proiectării în practică. Rolul arhitectului este de mediator în stabilirea obiectivelor proiectului subsumate binelui comun, cu respectarea binelui individual.

regarding the desired reality, the common good, based on participation, strengthens the individual freedoms and capabilities of the beneficiaries, protecting their right to housing, through permanent validation of the common and individual good.

Development of the Design Theme

Developing the design theme represents the first agreement between the entities taking part in the project, so it is important that local authorities, community representatives, relevant NGOs, investors, sponsors etc. are involved in this process. The architect collects valuable data that results from the analysis, validates them with the community, integrates the community's feedback and proposes the design theme. The design theme involves the prior intersubjective recognition of all the parties' arguments and creates prerequisites for implementing the design into practice. The role of the architect is that of a mediator in setting the objectives incorporated in the common good, but respecting the individual good.

Within the design theme, it is agreed by consensus on the invariants (Zevi), i.e. the design principles which remain unchanged for the duration of communicative action to make the transfer of freedom from the conceptual level to the execution of the project and its use.

The design theme can advance alternative solutions, joining the pluralism of social participatory architecture (Davidoff) or there can be two or more alternative design themes produced by different architecture firms, accompanied by afferent theme illustrations. The reverse connection is going to be integrated into the communicative design. The design theme must be adaptable, capable of being modified during the design; just like social participatory architecture, it is a process in which the completion (provisional) of the construction site, send the design theme in the development of public policy.

În cadrul temei de proiectare se convine consensual cu privire la *invarianți* (Zevi), adică acele percepțe de proiectare care rămân neschimbate pe durata acțiunii comunicative pentru a face transferul de libertate de la nivel conceptual la nivelul realizării proiectului și utilizării acestuia.

Tema de proiectare poate avansa soluții alternative, înscriindu-se în pluralismul arhitecturii sociale participative (Davidoff) sau pot fi dezbătute două sau mai multe teme de proiectare alternative, întocmite de birouri de arhitectură diferite, însoțite de ilustrările de temă aferente. Conexiunea inversă urmează să fie integrată în cadrul proiectării comunicative.

Tema de proiectare trebuie să fie adaptabilă, să poată fi modificată pe parcursul proiectării; la fel ca arhitectura socială participativă, ea se constituie într-un proces în care, finalizarea (provizorie) a șantierului, trimite tema de proiectare în zona elaborării de politici publice.

Nu în ultimul rând, *tema de proiectare este unică* pentru fiecare comunitate, ea fiind rezultanta analizelor realizate în respectiva comunitate, prin participarea membrilor aceleiași comunități. Încercarea de a veni cu tema de proiectare din atelier reprezintă o acțiune lipsită de etică.

Proiectarea comunicativă

Andrea Rickets vede în proiectarea participativă „un proces structurat de asistare a comunităților pentru a discerne o ‘viziune’ fizică a mediului lor” (Rickets; 2008: 13), definiție pe care o resping pentru inechitate: aceasta plasează comunitatea, dintru început, pe o poziție de inferioritate raportată la arhitect.

John Forester³ preia în 1989 (la doar doi ani distanță față de traducerea engleză a lucrării lui Habermas

Last but not least, the design theme is unique to each community, constituting the resultant of the analysis made in that community, through the participation of the members of the same community. Trying to come up with the design theme from the workshop is an unethical action.

Communicative Design

Andrea Rickets describes participatory architecture as a “structured process of assistance for communities in order to identify a physical ‘vision’ of their environment” (Rickets; 2008: 13), a definition that I reject for its inequity by placing the community from the start in an inferior position (lower than the architect).

In 1989, John Forester takes over the communicative action (only two years later after the English translation of Habermas’s work) and applies it in social participatory architecture, using it to formulate a conceptual matrix of application.

The practice of planning, as Forester puts it, consists of “identifying a problematic situation, managing the arguments related to this and the strategic negotiation in order to intervene” (1989: 207). Forester, thus takes the planning method from the field of instrumentalization, from the area of information funding and objective techniques to enable an authority to use it, to the one of negotiating legitimacy. The information is no longer based on objective facts, but rather on the process of building a consensus, as Innes exemplifies (Innes; 1998: 52). In this way, the sum of decisions regarding the project becomes “the communicative planning” (Forester; 1989: 11), a structured process including several successive agreements between the architect and the community for which he designs, obtained by deliberation.

³ Șeful Departamentului de Urbanism și Planificare Regională de la Cornell University între 1998-2001 (n.a.)

¹ Chief of the Department of Urban and Regional Planning of the Cornell University between 1998-2001

Proiectare participativă pentru
locuințele familiilor Radu și Tara

teoria acțiunii comunicative și o aplică la arhitectura socială participativă, orientând-o către formularea unei matrici conceptuale de aplicare. Practica proiectării, spune Forester, consistă în „*identificarea unei situații problematice, managementul argumentelor cu privire la aceasta și negocierea strategică pentru a interveni*” (1989: 207, *italice în original, trad. a.*). Forester mută astfel metoda de proiectare din câmpul instrumentalizării, din zona furnizării de informații și tehnici obiective pentru ca o autoritate să facă uz de aceasta, în zona negocierii legitimității. Informația nu se mai întemeiază pe fapte obiective, ci pe procesul construirii consensului, așa cum arată Innes (Innes; 1998: 52). În acest sens, suma deciziilor cu privire la proiect devine *proiectare comunicativă* (Forester; 1989: 11), adică un proces structurat care implică mai multe acorduri succesive între arhitect și comunitatea pentru care proiectează, obținute prin deliberări.

Fotografiile care ilustrează acest articol au fost realizate de autor în cadrul Școlii de vară Arhipera 3.0, Belciugatele, 2014.

Similar lui Hamdi în 1991 (Hamdi; 1995: 28-29), Forester întocmește în 1993 un tabel comparativ între paradigma instrumentală și cea a acțiunii comunicative și practice. Astfel, detașarea obiectivă specifică primei este înlocuită cu dezbateră critică pentru a evita interpretările eronate și bias-ul. Ideea intuitivă potrivit căreia participarea cetățenilor este o piedică în calea proiectării (idee pe care am întâlnit-o și eu, foarte frecvent, n.a.) este înlocuită cu aceea că participarea oferă o ocazie de a valida și îmbunătăți analiza. Informarea bilaterală, având ca scop clarificarea alternativelor și construirea capacității de a opta între acestea se substituie informării cu privire la deciziile deja luate. Unul dintre efectele instrumentalismului birocratic, ale *heteronomiei* (Turner) este consolidarea poziției de dependență a grupurilor vulnerabile. De partea cealaltă, acțiunea comunicativă întărește participarea politică și *autonomia*. În sfârșit, aplicarea „soluțiilor” este înlocuită de Foster cu crearea de politici publice, expuneri de argumente și discurs politic (Forester; 1993).

Teoria *acțiunii comunicative* a lui Habermas, aplicată la *proiectarea comunicativă* de Forester, a schimbat definitiv metodologia arhitecturii sociale participative prin restructurarea sistemelor de tehnici și instrumente.

Patru concepte cheie ale acțiunii comunicative, transferate la arhitectură, generează *proiectarea comunicativă*:

1. Tema de proiectare și proiectul de arhitectură sunt consensuale, rezultate în urma recunoașterii reale a argumentelor și pozițiilor pe care le au beneficiarii și arhitectul;
2. Metodele de proiectare participativă presupun acțiuni comunicative care sunt, în același timp, teleologice (orientate către un scop precis) și subsumate unor seturi de valori și norme comune. Fiind orientate către construirea comunitară, înțelegerea consensuală a acestora este un demers obligatoriu;

Similar to Hamdi in 1991 (Hamdi; 1995: 28-29), in 1993 Forester creates a comparative table between the instrumental paradigm and the paradigm of communicative and practical action. In this way, the objective detachment characteristic to the first one is replaced with a critical debate in order to avoid misinterpretations and bias. According to the intuitive idea that the participation of citizens being a drawback in planning (an idea that I frequently stumble upon, a.n.) is replaced by the opportunity given by participation to validate and improve analysis. Bilateral information, with the purpose to clarify alternatives and develop the capacity of choosing between these, substitutes to information regarding the already taken previous decisions. One of the effects of bureaucratic instrumentalism, of heteronomia (Turner) is the consolidation in the position of dependency of vulnerable groups. On the other side, communicative action solidifies political involvement and autonomy. Finally, the “solution” application is replaced by Forester with the use of public policies, statements of arguments and political speech (Forester; 1993).

Habermas’s theory of communicative action, applied to communicative planning forever changed the social participatory architecture methodology by restructuring the systems of techniques and instruments.

Communicative planning is based on four key concepts of communicative action:

1. *The project theme and the architectural project are consensual, resulting from the actual acknowledgment of the client’s and the architect’s positions.*
2. *Participatory planning methods imply communicative actions that are, at the same time, teleological (aiming for a precise purpose) and related to sets of common values and norms. Oriented for a communitarian construction, the consensual agreement of those above is a mandatory process.*

3. Mediul realizării consensului este limbajul comun, iar acesta trebuie construit. Limbajul codificat al planurilor este inaccesibil, la fel cum este un memoriu tehnic de arhitectură pentru un beneficiar aflat în sărăcie extremă. Limbajul comun furnizează înțelegerea reciprocă și susține gândirea critică (Habermas; 1987: 119), necesare obținerii de *feed-back*;

3. Comunicarea se face direct, interpersonal, prin limbaj, excluzând terții și instrumentele de comunicare în masă.

Un proiect deja realizat în atelierul arhitectului, care este supus aprobării comunității, nu se încadrează într-un proces participativ, ci într-o juriere, fiind instrumentat de autoritate. Scopul participării este consolidarea comunității, stabilirea terenului de acțiune comun și a limbajului, definirii temei și proiectării efective cu beneficiarul. Aplicarea conceptului habermasian al acțiunii comunicative la arhitectură, care generează proiectarea comunicativă, este concordant cu ideea de *advocacy în arhitectură*, ca expresie a democrației, promovată de Davidoff în 1965. Explorarea împreună cu comunitatea a alternativelor de dezvoltare reprezintă confirmarea egalității de capacități și eticii demersului arhitectului.

Proiectul participativ trebuie să nu piardă în vedere faptul că întreaga colaborare servește pasului următor, acela al delegării deciziei către utilizator, iar soluțiile adoptate trebuie să facă posibil acest lucru. Tehnologia este esențială în aceasta etapă, întrucât propunerea uneia neadecvate poate prejudicia asumarea rolului preconizat.

3. *Consensus is reached by common language that has to be build. The drawing's coded language is inaccessible, in the same way a technical memorandum is confusing for a beneficiary found in extreme poverty. Common language provides reciprocal understanding and supports critical thinking. (Habermas; 1987: 119), needed in order to receive feed-back.*

4. *Communication is done directly, interpersonally, through language, excluding third parties and mass-communication instruments.*

A project designed in the architect's studio, submissive to the community's consent, does not fit into a participatory process, but in a trial, as an authority instrument. The purpose of participation is the community consolidation, setting a common field of action, language, theme definition and actual planning with the client. Applying the habermasian concept of communicative action in architecture that generates communicative planning is similar to the idea of advocacy in architecture, as an expression of democracy (promoted by Davidoff in 1965). Exploring the development alternatives together with the community represents the confirmation of equality of capabilities and ethics in the architect's process.

The participatory project cannot overlook the fact that a full collaboration is in order for the next step, decision delegation to the user, and the adopted solutions need to facilitate this process. Technology is essential at this stage, as an inadequate proposal could harm the assuming of the role envisaged.

Bibliografie / Bibliography

- FORESTER, John, Planning in the Face of conflict, publicat în *JAPA*, 1987, pag. 433-446
- FORESTER, John, *Planning in the Face of Power*, University of California Press, Berkeley, 1989
- FORESTER, John, *Critical Theory, Public Policy and Planning Practice* pag. 24-29, SUNY Press, Albany, 1993
- FORESTER, John, *The Deliberative Practitioner: Encouraging Participatory Planning Processes*, MIT Press, Cambridge, Londra, 1999
- HABERMAS, Jürgen, *The Theory of Communicative Action*, Beacon Press, Boston, 1984 (1981)
- HABERMAS, Jürgen, *Sfera publică și transformarea ei structurală*, Univers, București, 1998 (1990)
- INNES, Judith, Information in Communicative Planning, în *Journal of the American Planning Association* nr.64, 1998, pag.52-63.
- JENKINS, Paul, FORSYTH, Leslie, *Architecture, Participation and Society*, Routledge, New York, 2010
- KRUMHOLZ, Norman, FORESTER, John, *Making Equity Planning Work*, Temple University Press, Philadelphia, 1990
- LEVITT, Jaqueline, *Strategic Perspectives on Planning Practice*, Lexington Books, Lexington, 1986
- SANOFF, Henry, *Designing with Community Participation*, McGraw Hill, New York, 1978
- SANOFF, Henry, *Participatory Design: Theory and Techniques*, Raleigh: School of Design, North Carolina State University, 1990
- SANOFF, Henry, *Visual Research Methods in Design*, Van Nostrand Reinhold, New York, 1991
- SANOFF, Henry, *Community Participation Methods in Design and Planning*, John Wiley & Sons, Inc, New York, 2000
- SANOFF, Henry, Multiple Views of Participatory Design, în *Archnet-IJAR*, vol. 2, nr. 1, martie 2008, pag. 57-69, consultat la http://archnet.org/gws/IJAR/8821/files_8181/2.1.04%20-h.sanoff-pp57-69.pdf